

Blanka Doktorová

Marie Tereza Charlotta Bourbon

vnučka císařovny Marie Terezie
dcera královny Marie Antoinetty
exilová královna

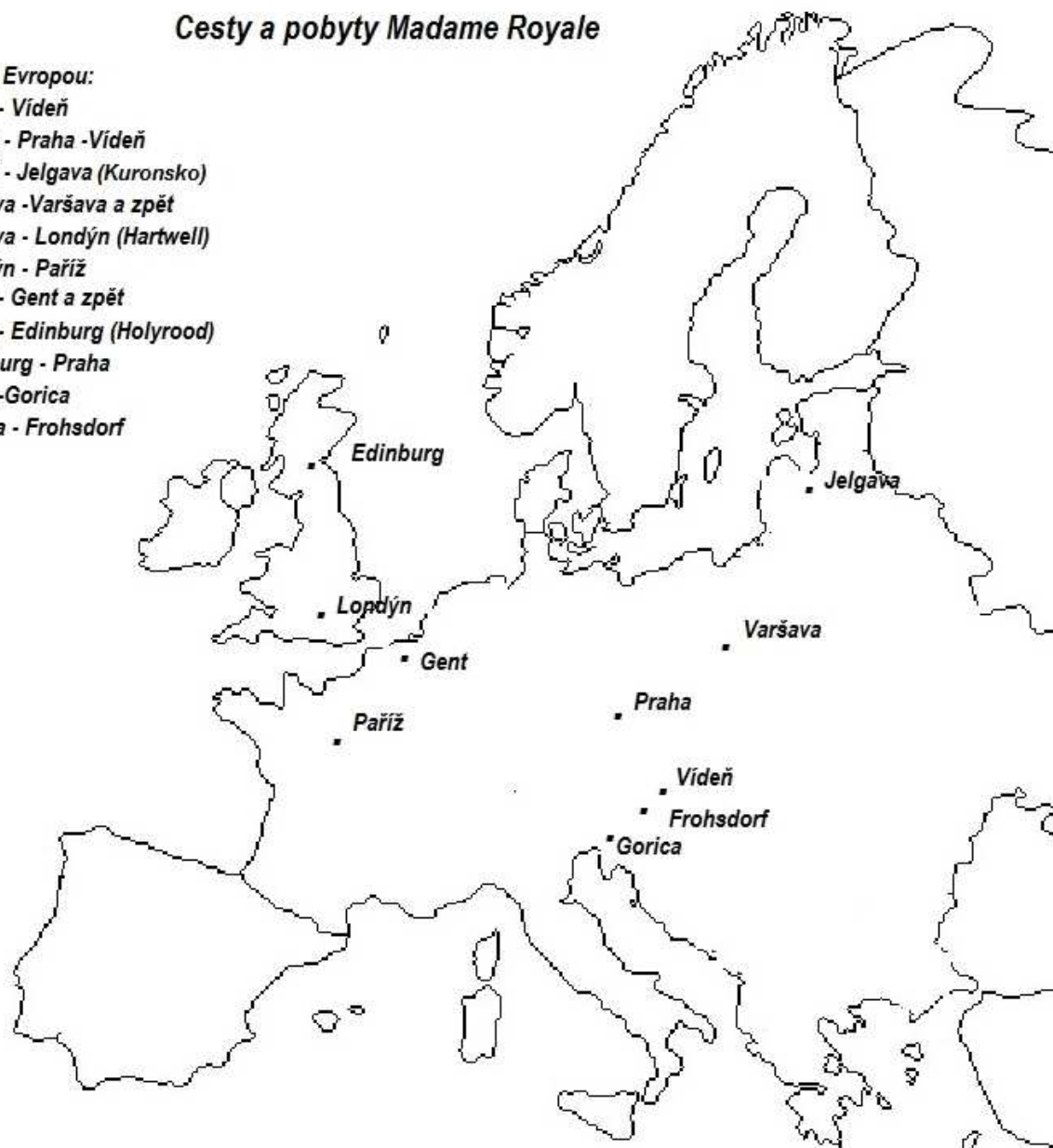
Blanka Doktorová
Marie Tereza Charlotta Bourbon

Tribun EU
2013

Cesty a pobyty Madame Royale

Putování Evropou:

- Paříž - Vídeň
- Vídeň - Praha - Vídeň
- Vídeň - Jelgava (Kuronsko)
- Jelgava - Varšava a zpět
- Jelgava - Londýn (Hartwell)
- Londýn - Paříž
- Paříž - Gent a zpět
- Paříž - Edinburg (Holyrood)
- Edinburg - Praha
- Praha-Gorica
- Gorica - Frohsdorf

Blanka Doktorová

Marie Tereza Charlotta Bourbon

vnučka císařovny Marie Terezie

dcera královny Marie Antoinetty

exilová královna

Obrázek na obálce: Marie Tereza Charlotta Bourbon

© PhDr. Blanka Doktorová, 2012

Obsah

PŘEDMLUVA	7
DĚTSTVÍ MARIE TEREZY	9
Dlouho očekávaný příchod na svět	9
Osudový přítel Marie Antoinetty	11
Potíže s výchovou a první podezření	13
Aféry, pomluvy a rodinné starosti	16
Útok na Versailles a začátek revoluce	20
ŽIVOT VE VĚZENÍ	23
Pokus o útěk, odsouzený k nezdaru	23
Život v zajetí a první útok na zámek	27
Druhý útok a cesta do vězení	30
Hrozivý vývoj událostí a poprava krále	34
Ztráta posledních nadějí a smrt královny	37
Smrt tety a bratra – konec rodiny	42
Pomalý návrat do života	44
V PRVNÍM EXILU 1796–1814	48
Chladné vídeňské přivítání	48
Praha jako přechodný úkryt před Napoleonem	51
Do kuronské Jelgavy za ženichem	53
Po vypovězení z Kuronska azyl ve Varšavě	56
Potíže s francouzským císařem a znovu do Jelgavy	59
Útěk do klidnější Anglie a nevídaná Napoleonova svatba	62
Konec císařství a čas pro návrat krále	66
PRVNÍ DÁMOU KRÁLOVSKÉHO DVORA 1814–1830	69
Nelehké začátky a překvapivý návrat Napoleona	69
Vítězné Waterloo a druhý nástup krále	74
Období špatných zpráv a výměna bratrů na francouzském trůně	77
Obavy z revoluce se naplnily, znovu do exilu	80
V DRUHÉM EXILU 1830–1851	84
Vlídny azyl na Pražském hradě a malá rodinná aféra	84
Nečekaný konec pražského pobytu, nový začátek v Gorici	88
Smíření a konec putování na zámku Frohsdorf	92
Poznámky	96
LITERATURA	97

PŘEDMLUVA

(den velkých nadějí)

„Zdá se mi, jakoby při odchodu z Templu bylo jednání i myšlení Madame Royale už definitivně dohotoveno, zformováno ve všech podstatných věcech, ukončeno pro budoucnost, i když všechny jeho zdroje a kořeny byly i nadále v minulosti.“

(C. A. Sainte-Beuve: The Duchesse d'Angoulême)

Malá Madame, nebo také Madame Royale, takové byly tituly, které používal kdysi u francouzského dvora každý, kdo chtěl promluvit o dceři královny Marie Antoinetty a krále Ludvíka XVI. Skutečné jméno této hojně osudem stíhané princezny bylo Marie Tereza Charlotta Bourbon a jako jediná z královské rodiny přežila za Francouzské revoluce uvěznění v Templu.

Zdálo se, že poslední tečkou za strastiplnými léty se stane den, kdy „Malá Madame“ konečně opustí rozbouřenou a nebezpečnou Francii, aby se jí láskyplně ujalo habsburské příbuzenstvo. Tato nadějná událost se odehrála 26. prosince roku 1795, tedy v den, kdy křesťanská Evropa slavila svátek sv. Štěpána. Všichni tehdy jistě doufali, že nový rok přinese uklidnění na válečných polích i vyřešení všelijakých mocenských půtek. V lepší život jistě věřila i Marie Tereza Charlotta. Žel, k lepšímu se nemělo v příštích letech změnit skoro nic.

Zmíněného dne se přesto odehrála ve vile Reber nedaleko Basileje jedna důležitá a nadějná událost. Za složitých konspirací se tam uskutečnila dlouho připravovaná výměna válečných zajatců mezi Rakouskem a Francií. Nebylo by na tom nic mimořádného, kdyby na jedné straně pomyslné hraniční čáry nestála jen vyplašená sedmnáctiletá dívka, zatím co na druhé straně se houfovalo dvacet více či méně významných a ostřílených představitelů francouzské revoluce. Mezi nimi byli

například bývalý ministr války Bernouville, zástupce francouzské republiky v Neapoli Maret, legendární poštovník Drouet, o němž bude ještě řeč, a další.

Všechno se ovšem odehrávalo v přísném utajení a tak jen zasvěcení věděli, že propuštění válečníci a diplomaté se nyní radostně odeberou do Francie, zatímco mladá princezna poputuje s obavami někam do daleké Vídně. Tam se u císařského dvora už promýšlely plány, jak využít slibnou a také dost bohatou nevěstu ku prospěchu Rakouska a za kterého Habsburka by bylo nejlepší ji provdat. A také už byl jeden vhodný ženich vybrán, ale o tom až později.

Jak už to tak v životě chodí, všechno bylo nakonec trochu jinak. Brzy zjistíme, že starosti a strasti Marie Terezy Charlotty Bourbon tímto dnem, plným nadějí, zdaleka neskončí. Přijetí do habsburské rodiny nebude nijak láskyplné a Rakousko nakonec jejím příchodem nic nezíská. Evropa se nijak neuklidní a nová Francouzská republika půjde z problémů do problémů. Z Madame Royale se časem stane vévodkyně d'Angoulême, prožije poměrně dlouhý život plný stěhování a podivnou shodou okolností se jednou stane na pár minut i francouzskou královnou, samozřejmě v exilu. Asi bychom se však nejdříve měli vrátit k událostem, které onomu slibnému dni 26. prosince 1795 předcházely.

DĚTSTVÍ MARIE TEREZY

(od narození ve Versailles do Paříže roku 1789)

Dlouho očekávaný příchod na svět

Marie Tereza Charlotta, bourbonská princezna s habsburskými předky, přišla na svět ve Versailles roku 1778, snad 19. prosince, ale možná až 20. prosince. Vždyť kdo by to po těch dlouhých a nekonečných hodinách porodu věděl přesně. Vše se odehrávalo, podle tehdejších zvyklostí, za hromadné účasti celého královského dvora a za zvědavého přihlížení dalších zájemců. Že to byla především pro nastávající matku situace k nepřečkání, o tom není pochyb. Na druhé straně, toto dlouhé čekání na úspěšný výsledek porodu nebylo nic proti tomu, kolik let už se čekalo, zda Ludvík XVI. vůbec nějakého potomka zplodí.

Svatba francouzského douchina s dcerou císařovny Marie Terezie se konala už před osmi lety, ale těžko se na ni dalo zapomenout. Při slavnostním ohňostroji tehdy předčasně vzplál celý arzenál připravených raket, což mělo za následek více než 130 mrtvých a řadu raněných. Nebylo málo těch, kdo to považovali za špatné znamení nejen pro urozené novomanžele, ale i pro celou Francii, potažmo i pro její vztah s Rakouskem. A skoro to vypadá, že mohli mít i pravdu.

Každopádně, především se dlouho nedařilo zabezpečit pokračování rodu, čímž se pochopitelně začaly hroutit i habsburské vyhlídky na francouzský trůn. A možná by se na potomky čekalo ještě za revoluce, nebýt osobního zásahu Josefa II. I když bez dětí by se třeba královskému páru, ostatně i vůdcům revoluce, mnohé dost zjednodušilo. Nicméně, Josef II. po několika letech už nechtěl jen nečinně přihlížet, a vydal se osobně do Francie, aby přišel věci na kloub.

Josef II. nejprve dlouze pohovořil se svojí sestrou Marií Antoinettou, pak podrobně probral celý problém s mladým Ludvíkem XVI. a obrátil se i na králový lékaře. Poté nutně musel dojít k názoru, že se všem zúčastněným nedostává ani dostatečného úsilí, ani zkušeností ani šikovnosti a rázně se ujal řešení. Dal mladému

králi pár dobře míněných praktických rad a údajně ho i přiměl k drobnému chirurgickému zákroku, který odstranil poslední překážku ke skutečnému naplnění manželství. Záhy se pak mělo ukázat, že Josef II. opravdu přispěl k pokračování rodu Bourbonů, i když bez valných vyhlídek do budoucnosti. Naštěstí to tehdy ještě nikdo netušil, snad jen prozíravá Marie Terezie.

A když už byl habsburský vládce v ráži, nevynechal při svých radách a napomenutích ani Marii Antoinettu, která mu už delší dobu dělala starosti a císařovně Marii Terezii přidávala vrásky na čele. Mladá královna, mateřskými starostmi dosud nedotčená, si během let zvykla na dost veselý a rozmařilý život a brzy si tím vysloužila závist i nebezpečnou nenávist. Na druhé straně, i jiné královny a princezny žily často lehkomyšlně a přesto je za trest nesmetla revoluce. Marie Antoinetta možná nežila, jak se dnes s oblibou říká, ve správný čas na správném místě, takže jí bylo souzeno na chyby doplatit.

Přitom počátky jejího příběhu vypadaly docela slibně. Když se Marie Antoinetta provdala za Ludvíka XVI., byla to velká sláva. Nadšení nad příjezdem nové francouzské královny bylo prý tak velké, že se dá právem mluvit o dobytí Paříže. Marie Antoinetta se okamžitě proslavila svým půvabem a grácií a v opěvování jejích předností se vzácně shodovali její současníci i historikové.

Mnohem méně nadšení však vyvolával způsob života, který vedla. Jak napsal Stefan Zweig, měla tato „rokoková královna“ v zásadě jen čtyři hlavní starosti. K nim patřily toalety, účesy, šperky a zábava.¹ Díky každodennímu řešení těchto problémů sice našla u dvora slušnou obživu celá řada lidí, ale není pochyb, že to muselo stát spoustu peněz. Takové starosti si však královna zjevně nepřipouštěla. Dokud král platil, zdálo se být všechno v pořádku, a král platil rád. Co na tom, že se občas musely dělat i dluhy.

Nejvíce se asi pro lehkomyšlný život své dcery trápila Marie Terezie, jak je zřejmé z celé řady jejích dopisů. Jasnozřivě prorokovala Marii Antoinettě i jejímu manželovi ztrátu královské autority a špatný konec jejich vlády. Jak se pak mělo ukázat, císařovna měla pravdu, ale naštěstí se toho už nedožila. Její syn a následník Josef II. tomu ale nešel a chmurné začátky dramatických událostí ještě stihl zažít.